

PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIKNING MAZMUN-MOHIIYATI

Qambarov Musoxon Muxtorjanovich,

NamDU, Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD)

Annotatsiya: maqolada pedagogik kompetentlikning komponentlari, sifatlari, darajalari, kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: kompetentlilik, ijtimoiy kompetentlik, maxsus kompetentlik, psixologik kompetentlik, metodik kompetentlik.

СУЩНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Камбаров Мусохон Мухторжанович,

НамГУ, Доктор философии(PhD) по педагогическим наукам

Аннотация. В статье освещаются компоненты, качества, уровни, педагогические основы развития компетентности.

Ключевые слова: компетентность, социальная компетентность, специальная компетентность, психологическая компетентность, методическая компетентность.

THE ESSENCE OF PEDAGOGICAL PROFESSIONAL COMPETENCE

Qambarov Musoxon Mukhtorjanovich,

NamSU, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy

Annotation: The article describes the components, qualities, levels of pedagogical competence, the pedagogical basis for the development of competence.

Keywords: competence, social competence, special competence, psychological competence, methodical competence.

Kompetentlilik - bilimdonlik, kasbiga moslik, malakalilik, tajribalilik, mas’uliyatlilikni rahbarlik faoliyatiga singdirib borish.

O’z sohasini, ishining ustasi bo’lish, sohasining sirlarini har tomonlama chuqur bilish.

Б.Д.Эльконин “Понятие компетентности с позиции развивающего обучения”. 2002г

Kompetentli– biror sohani chuqur bilish, ko’p narsalardan xabardorlik, o’z mutaxassisligi bo’yicha katta e’tiborga moliklik” (С.И.Ожегов. Словарь русского языка. – М.: Русский язык.1999.С.248).

Kompetentsiya – 1. Biror kishi juda yaxshi bilgan yoki xabardor bo’lgan masalalar doirasi. 2. Biror kishining vazifalari, huquqlari doirasi” (С.И.Ожегов. Словарь русского языка. – М.: Русский язык.1999.С.248).

Kompetentsiya – biror soha bo’yicha har tomonlama chuqur bilimga ega bo’lgan va shuning uchun ham fikri salmoqli, ishonchli hisoblangan kishining sifati”.

Umuman “kompetentsiya” va “kompetentlik” atamalari pedagog olimlar tomonidan bir xilda talqin etilmaydi.

Rus tilidagi “kompetentnost” atamasidagi “nost” suffiksi ma’lum sifatni egallash darajasini bildiradi va shu bois, “kompetentlilik” atamasi ma’lum sifatlarni, ularni egallash darajasini belgilash uchun qo’llaniladi.

Yuqoridagilardan xulosa qiladigan bo’lsak, Kompetentlik bu Muayyan sohaga oid chuqur bilimlarga ega bo’lish va ulrni amalda samarali qo’llay olish.

Kompetentlikka yo’naltirilgan ta’lim amerikalik tilshunos N.Xomskiy (1965 yil, Massachutes universiteti) tomonidan taklif etilgan «kompetentsiya» atamasining umumiy ma’nosida shakllanadi. Yevropa Kengashi dasturi bo’yicha Bern shahrida bo’lib o’tgan simpoziumda (1996 yil) «Kompetentsiya» tushunchasi «O’quv», «Kompetentlik», «Qobiliyat», «Mahorat» singari tushunchalar qatoriga kiritilganligi ta’kidlandi. Yevropa davlatlarining ta’lim vazirlari Boloniya deklaratsiyasida (1999 yil) ta’lim islohat-larining konseptual asoslari sifatida kompetentli yondoshuvni belgilashdi.

kompetentliklar tasnifida bir nechta asoslar mavjud:

- insonning umumiy kompetentligi (matematik, kommunikativ, informatsion, ijtimoiy, axloqiy va v.h.);- faoliyat turli bo'yicha kompetentlik (mehnat, o'quv, o'yin, kasbiy va boshqalar);
- faoliyat yo'nalgan ob'ektlar bo'yicha kompetentlik (inson-inson, inson-texnika, inson-tabiat, inson-badiiy timsol va v.h.);
- ijtimoiy bilimlar tarmoqlari bo'yicha kompetentlik (matematikada, gumanitar fanlarda);
- ishlab chiqarish tarmoqlari bo'yicha kompetentlik (transport, aloqa, mudofaa va boshqalar);
- qobiliyatlar bo'yicha kompetentlik (pedagogika, psixologiya, ijtimoiy, ijodiy, texnik va boshqalar).

Zero, yuqorida aytilgan kompetentlik yo'nalishlari shaxs umummadaniy kompetentligining tarkibiy qismlari hisoblanadi. Shuningdek, shaxs kompetentligi mazmuniga ko'ra 3 turga bo'linadi.

1-Standart kompetentsiya-ushbu faoliyatga oid doimiy va odatiy vazifalarni bajarish qobiliyati.

2-Asosiy kompetentsiya-ushbu faoliyatga oid innovatsion vazifalarni bajarish qobiliyati.

3-Etakchi kompetentsiya-kasb faoliyatining yangi turlarini yarata olish qobiliyati

Pedagog kasbiy kompetentligining tuzilishi va mazmuni.

Pedagogning kasbiy kompetentligi tasnifi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

pedagogning ish sohasi bo'yicha kompetentligi - uzluksiz ta'lim tizimini o'z ichiga oladi;

ixtisoslik bo'yicha kompetentligi - o'qituvchi, tarbiyachi, psixolog, defektolog, kasb ta'limi o'qituvchisi, ishlab chiqarish ustasi;

pedagogning faoliyati yo'nalgan ob'ekt bo'yicha kompetentligi - o'quvchilar, ota-onalar, sinf jamoasi, sotsium va boshqalar;

- pedagogning faoliyati turi bo'yicha kompetentligi motivatsion, gnostik, metodologik, metodik, informatsion, kommunikativ, reflektiv, prognostik, konstruktiv, tadqiqot, texnologik, korreksion va boshqalar;

Jahon ta'lim amaliyotida quyidagi muhim kompetentsiyalar keltirib o'tiladi:

turli axborot manbalari, shu jumladan, ta'lim muassasasidan tashqaridagi axborot manbalaridan bilimlarni mustaqil o'zlashtirishga asoslangan bilish faoliyati sohasidagi kompetentsiyalar;

ijtimoiy faoliyat sohasidagi kompetentsiyalar (fuqaro, saylovchi, ijtimoiy guruh, jamoa ahzosi rolini bajarish);

mehnat faoliyati sohasidagi kompetentsiyalar (shu jumladan mehnat bozoridagi holatni tahlil etish va undan foydalanish, o'zining kasbiy imkoniyatlarini, o'zini o'zi uyushtirish ko'nikmalarini baholash va takomillashtirish);

maishiy sohadagi kompetentsiyalar (shu jumladan, oilaviy hayot aspektlarini, salomatlikni saqlash va mustahkamlashni ham qamrab oladi);

madaniy faoliyat sohasidagi kompetentsiyalar (shu jumladan, shaxsning ma'naviy va madaniy jihatdan boyishi uchun vaqtdan unumli foydalanish).

Pedagog barcha vaziyatlarda ham o'z faoliyatini muvaffaqiyatli olib borishi uchun doimiy ravishda o'z bilim va mahoratini oshirib, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari, ilg'or xorijiy pedagogik tajribalar, metod va usullarni muntazam o'rganib, pedagogik kasbiy bilim va ko'nikmalar hamda shaxsiy sifatlarga ega bo'ladi va uning amaliy faoliyati davomida zarur kompetensiyalari rivojlanadi. Har qanday ilmiy tadqiqotni amalga oshirishning metodologiyasi tanlab olinadigan g'oyalar, nazariya va yondashuvlar asosida o'rganiladigan hodisa va jarayon mohiyati talqin qilinishida o'z ifodasini topadi, obyekt to'g'risidagi tasavvurlar modellashtiriladi, uni samarali rivojlantirishning mexanizmlari, vosita va pedagogik shart-sharoitlari aniqlanadi. Bunda pedagogikaning ijtimoiy fan ekanligidan kelib chiqib, u yoki bu g'oyani ifoda etishda unga asos bo'ladigan yo'nalishlardan biri tizim va tizimli yondashuvga alohida e'tibor qaratildi. Pedagogika sohasida olib borilgan nazariy va empirik tadqiqotlar natijasida tizim tushunchasining mohiyati o'rganildi. Tizim ma'lum bir yaxlitlikni hosil qiluvchi, bir-biri bilan ma'lum bir munosabat va bog'lanishlarda bo'lgan elementlar majmuasi.

Pedagog bilimdonligining 3 turi ajratiladi: - Ijtimoiy bilimdonlik Dars mobaynida auditoriya bilan samarali o'zaro muomala shaklini tashkil eta olish, yoshlar bilan til toptirish va sog'lom ma'naviy muhitni hosil qila olish qobiliyati.

- Uslubiy bilimdonlik Barcha bilimlarni, ko'rgan-kechirganlarni yoshlarga tushunarli, ravon tilda yetkaza olishi, ta'lim texnologiyasi va metodlaridan boxabarlik qobiliyati.

- Professional bilimdonlik O'z fanini va predmeti sohasi bo'yicha chuqur va har tomonlama mukammal bilimlariga ega bo'la olishi, o'z ustida ishlash qobiliyati.

O'qituvchi-yangilik kirituvchi

Yangiliklarni ayniqsa o'zga davlatlardan kirib kelayotganlarini farqlaydi va tushunib yetadi;

Yangiliklarni tahlil qila olishga layoqatli;

Yangiliklarni turli xil vaziyatlarda qo'llay oladi va kamchiliklarini to'g'rilaydi;

O'z pedagogik amaliyotida yangiliklardan ijodkorona foydalana olishga layoqatli.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ожегов. С. Словарь русского языка. – Москва: Русский язык, 1999. – 248 с.
2. Брюховецкая Е.В. Анализ понятий «Профессиональная компетентность» и «Профессионально-педагогическая компетентность» // матер. XXV междунар. науч.-практ. конф. – Новосибирск: СибАК, 2013.
3. Ломакина Г.Р. Педагогическая компетентность и компетенция: проблемы терминологии. Материалы Междунар. науч. конф. (г. Москва, апрель 2012 г.). М.: Буки-Веди, 2012. С. 276-279.

